

Obnova zahraničních lén české koruny za Jiříka z Poděbrad

Jiří Veselý

Územním jádrem českého státního útvaru za Přemyslovců byly Čechy s Moravou. Poslední členové domácího panovnického rodu ovládli dočasně sousední kraje i celá království (Přemysl II. země alpské, Václav II. království polské a na čas i uherské), avšak zisky tyto neznamenal vlastní rozšíření českého státu. To se projevuje — ve skromné míře — v nabytí některých hradů a panství v blízkém okolí hranic, avšak o podrobnostech tohoto pronikání za posledních Přemyslovců je známo poměrně málo.¹

K vlastnímu cílevědomému rozšiřování územního základu českého státu dochází v době lucemburské. První panovník z tohoto domu, Jan, získal [znovu a již natrvalo] Chebsko, nově pak části Horní Lužice, dále postupně téměř všechna rozdrobená knížectví slezská, která se stala během doby ve dle Čech a Moravy třetí korunní zemí.

Největšího územního rozsahu dosáhl český stát za syna a nástupce Jana, Karla IV. Nemáme bohužel studie, která by vyčerpávajícím způsobem seznamovala s mocenským rozpětím české říše za doby Karlovy: pro tyto otázky nebylo u českých dějepisců nikdy dosti smyslu. Pro získání nezbytného podkladu k dalším úvahám je potřebí uvésti prozatím alespoň tolik, že Karel IV. využíval každé příležitosti k rozmnožení územní podstaty českého království různými nabývacími tituly, tj. koupí, věnem, zastavou, formou léna a k tomu cíli užíval nejrozličnějších transakcí.² V době

¹ Prozatím nejúplněji Maloch (zn. Mch.) v Riegrově slovníku naučném, díl II. (1862), heslo Čechy, odd. 5 a), 396 a n., ovšem pouhým výčtem. Jinak něco u Kaprasa, *Právní dějiny* II, 114 a u Jirečka, *Základy zemského zřízení*, 44 a n.

² Uvedeme zde jen příkladem několik ukázek Karlových nabývacích praktik: a) Léna, později zvaná šparnecká, získal Karel IV. tímto způsobem: R. 1361 koupil Konrád z Neuberka tvrz a ves Sparneck s okolními vesnicemi a dvory od šparneckých. Vznikl spor, který byl rozhodnut ve prospěch Neuberků, ti to však prodali ony statky spolu s jednou třetinou města Münchberka císaři Karlovi, který to vše prodal, avšak nyní již jako české léno, zpět Šparnekům za 3500 zl.

b) R. 1355 půjčil Karel IV. 1000 kop gr. Petru Egererovi s podmínkou, že statky, které za tento půjčený peníz koupí, budou lénem české koruny (Šlik fol 70, Poppen I, 43).

c) Plného panství nad hradem Rothenbergem dosáhl Karel IV. tím způsobem, že r. 1360

jeho skonu shledáváme jádro státu obklopeno četnými zahraničními državami, poutanými ke koruně v různých stupních závislosti, od území slavnostně přivtělených (inkorporovaných)³ až k jednotlivým hradům, které byly vázány pouze (lenní) povinností otevřít brány na požádání v čas potřeby (ius aperturae).

Za vlády Václava IV. se z počátku na rozsahu české říše, Karlem vybudované, nic neměnilo. K dalšímu územnímu rozšiřování již nedošlo, naopak v době nadešlých vnitřních i vnějších zmatků počaly se některé části oddolovati. V době následující, za bouří husitských, došlo dočasně ke ztrátě největší části zahraničních držav. Příčiny byly jednak vnější, tj. usurpace ze strany německých knížat, jednak vnitřní, totiž že v době bezkráloví nebylo zde subjektu, který by byl v první řadě povolán pečovat o územní integritu a uplatňovat zejména lenní závislost dotčených území.

Povědomí právních svazků, jimiž byla poutána k českému státu řada držav v německých krajích, však zcela nezaniklo. Jakmile válečné bouře utichaly a poměry se počaly ustalovat, docházelo ke krokům, jež možno označit jako snahy o znovuzískání ztracených územních částí. Krátká vláda Albrechtova a Ladislava Pohrobka přinesla ve věci té jen některé náběhy,⁴ avšak nic podstatného podniknuto nebylo.⁵ Teprve za vlády husitského krále Jiříka z Poděbrad došlo k velkorysé revindikaci a k opětovnému získání alespoň hlavní části někdejších korunních držav; požadavek znovuzískání zahraničních držav objevuje se již v agitačních spiscích pro Jiříkovu volbu za krále.⁶

Připomeňme ihned, že to nebyla pro něho záležitost nikterak snadná. Říšská knížata, s nimiž mu bylo o věci jednati, pohlížela naň jako na povýšence (der Uffgeruckte), který jim není roven. Je rovněž přirozeno, že usurpace byly ze strany německé obhajovány. Tak příkladem ze strany saské na jednání chebském, o němž bude ještě v dalším řeč, uváděno více titulů, jimiž prý po právu drží sporná území. Z nich vedle koupě, zástavy, manství a náhrady za válečné služby je pro tehdejší poměry příznačný bod poslední: *právo výboje z takové doby, kdy výboj netoliko dovolen, ale i při-*

koupil od svého vasala Heindricha z Wildensteina jeho dům Rotenberg, tj. dominium utile, když byl již předtím zakoupil vrchní vlastnictví od Albrechta, purkrabí norimberského. Tak spojil ve svých rukou dominium directum i utile a získal Rotenberg v dědictví (Rkp. Stát. ústř. archivu č. 2585, přívazek 5, příl. lit. B.)

³ Nejznámější jest zlatá inkorporační bula na zisky v Horní Falci z 5. dubna 1355. častěji otištěná. Viz J i r e č e k, CJB II/1, 393 č. 365.

⁴ Některé investitury z doby Ladislavovy viz níže v pozn. 28. Srov. i pozn. 37 pod č. 5; dále pozn. 34 a 39.

⁵ Podobně U r b á n e k, České dějiny, III/2, 868.

⁶ „Mají (Čechové) takového pána a krále hledati, ješto by jim zámkuov k České zemi příslušejících, koruně, kteříž jsú od Němcův odtrženi, pomohl dobytí a k koruně zase přihromážditi.“ Viz „Krátké sebrání“ otištěné nejnověji u U r b á n k a, O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého (1958), 41 č. IV.

*kázán byl (ve válkách husitských).*⁷ Na české straně pak nebylo mnohdy ani přesných údajů, která území a z jakého titulu ke koruně české patřila. Na jak nejisté půdě se pohybovali čeští vyjednavací vyplývá z toho, že v seznamech, i jinak kusých a neúplných, čteme např.: „v Dolních Bavořích by mělo býti také několik zámkův“⁸ nebo: „co drží hrabě Schwarzenberg (recte Schwartzburg) a co knížata s Fojtlandem koupili, nelze věděti“.⁹

Avšak zcela mimořádným státnickým a diplomatickým schopnostem Jiříkovým podařila se věc takřka nemožná. Nalezl úpravu, která se stala základem pro režim těchto vedlejších částí české říše po další staletí. Prvého úspěchu docílil Jiří na osobní schůzce s některými říšskými knížaty v Chebu v dubnu r. 1459; úspěchu tím pronikavějšího, že ho bylo dosaženo v době, kdy mezinárodní uznání jeho volby, k níž došlo zhruba před rokem (2. března 1458), nebylo ještě prosazeno, a nadto proti nejvážnějšímu soupeři o českou korunu a protikandidátovi na český trůn, Vilémovi Saskému.¹⁰

Ve smlouvě, uzavřené v Chebu dne 25. dubna 1459¹¹ prostřednictvím markraběte braniborského Albrechta, uznali saští vévodové především, jako 3. bod řečené smlouvy, českou lenní výsost nad šedesáti panstvími ve vlastních zemích. Šlo o tato místa:¹² 1. polovina hradu Donína (Döhnien, Döhlen), 2. Lauenstein (Laubenstein, Löwenstein, Löbenstein), 3. Leisnig (Leisneck), 4. Eylenburg (Ilenburg), 5. Koldice (Colditz), 6. Finsterwalde, 7. Senftenberg, 8. Hohenstein (Honstein), 9. Wildenstein, 10. Perno (Pirna, Pürnna, Pirnne), 11. Dippoldswalde (Dipoldiswalda), 12. Königstein, 13. Volgtsberg (Veitsberg, Wytzperg), 14. Olešnice (Oelsnitz), 15. Saalfeldt, 16. Kotlava (Gottleube), 17. clo v Drážďanech, 18. Tarant (Tharandt), 19. Radeberg, 20. Stolberg (Stalberg), 21. Schwarzenberg, 22. Milan (Milow), 23. Reichenbach, 24. Falkenstein, 25. Schöneck, 26. Gattendorf, 27. Sparnberg, 28. Karlswalde, 29. Reitzenstein, 30. Frauenhain (Frauenstein), 31. Satan (Sathain, Saten, Sodan), 32. Elsterwerd (Elsterberg), 33. Strehel (Strehla, Strehlen), 34. Gluzk (Glaubitz, Glubczk, Glaubtzik), 35. Tiefenau, 36. Zabaltitz (Zabeltitz), 37. Doln (Döhlen), 38. Grub (Grube, Grueb), 39. Werdenhain, 40. Weissenstein, 41. Bernstein (Bärenstein, Pernstein), 42.

⁷ Palacký, *Dějiny* IV/2, 78.

⁸ Sedláček, *Zbytky register králův římských a českých z let 1361—1480* (1915), 228. V dalším cit.: Sedláček, *Zbytky*.

⁹ Tamže, 229.

¹⁰ O sjezdu chebském a jemu předcházejícímu roku ve Wunsiedlu, na němž jednání, vedené prostřednictvím zástupců, nevedlo k výsledku, viz Palacký, *Dějiny*, IV/2, 74—84 a naposledy obšírně Urbánek, *Dvě studie o době poděbradské* (1929), 345—369.

¹¹ Listina smlouvy zachována v Archivu české koruny. Regest viz Archiv koruny české, katalog listin VI (1438—1526) Ed. Haas č. 88.

¹² Pro snazší identifikaci uvádím různočtení názvů příslušných míst.

Welen (Wehlen), 43. Mückenberga (Muggenberg, Müggenberg), 44. Schönfeld, 45. Herstein (Hartenstein, Hirschstein), 46. Rathen (Rathann), 47. Mühlendorf (Mohlsdorf), 48. Plone (Plohn), 49. Remde, 50. Mühlberg, 51. Liebenthal (Löbenthal), 52. Lichtenwald, 53. Sachsenberg, 54. Zavidov (Selda, Sayda), 55. Fridmannswalde (Friedewald), 56. Dolen (Döhlen), 57. Elsterberg, 58. Auerbach, 59. Rechenberg, 60. Rabenau.¹³

V jiném bodě uvedené smlouvy (v příslušné listině bod druhý) byla obnovena česká lenní svrchovanost nad pěti rody v saských zemích, kterou — jak se zdá — v mezidobí potáhla na sebe knížata saská.¹⁴ Byly to následující rody s těmito panstvími:

1. páni z Plavna se zámky: Plavno, Johangeorgenstadt (Johannsgrün) a Terwil (Trieb, Terbil, Tribel, Trybel),
2. páni ze Schönburgu se zbožím: Glouchov (Glauchau), městečkem Mehir (Meher)¹⁵ a zámek a městem Waldenburgem,
3. hrabata ze Schwarzburgu a) větve Arnstadt-Sonderhausen se statky: Rudolstadt, Könitz (Kuenz, Cunenz) a panstvím, náležejícím k pustému (rozbořenému) hradu Stein,¹⁶
b) větve leutenberské se statkem Leutenberg (Lewtemperg),
4. páni z Gery s hradem Lobensteinem,
5. páni Rousové z Plavna i zámky jejich Stein u Altenburka (jindy uváděn jako Posterstein nebo der wüste Stein), Blankenburg, Schönbach, Wald a Barut.¹⁷

¹³ Tento základ saských lén, jížikem položený, nezůstal ovšem v průběhu dalších dob beze změny. Podle reversu z 29. ledna 1510 došlo k rozdělení shora vyjmenovaných statků na dvě skupiny z nichž jednu, čítající 39 míst, obdrželi Jiří a Jindřich, druhou (21 panství) Fridrich a Jan. Po stu letech od smlouvy chebské, v lenním listě z r. 1557 již tato druhá skupina lén (Leisnick a další) chybí; samostatným lenním listem je přijímáno léno Saalfeld a nově rovněž ve zvláštním lenním listě léno Sonnenwald. Dalším lenním listem byl udělován Foijtland s úřady: Plavno, Fojtsberg, Schöneck a Pausa. Byla tedy posléze saská léna udělována celkem čtyřmi lenními listy a počítána v 51 kusích. Složitost tohoto uspořádání a dělení panujícího rodu na další a další větve vyžadovala zpravidla delšího jednání v české kanceláři, než došlo ke slavnostnímu přijetí lén. Při něm pak zástupci jednotlivých linií saského domu, aby bylo symbolicky vyjádřeno přijímání ke společné ruce a zaručeny tak vzájemné dědické nápady, drželi se při líbání meče vzájemně za šosy kabátů.

¹⁴ Nasvědčuje tomu resignační listina v Archivu české koruny — katalog listin VI (Haas), č. 90.

¹⁵ Jindy zván též: Mar, Mare, Mere, Meeran, Merana, Merane. K tomuto městu či městečku příslušely vesnice: Seyfride (Siffrids, Seydfricz), Deinhard (Tegenharcz), Hohendorf, Teczow (Tettaw), Gessow (Gezow, Jesaew), ves u sv. Jilji (St. Gilgen), Slumczke (Slanczka), Hekendorf (Henkendorf) a les Frydembach (či Scheyderbach?). Léno na Mare s vesnicemi přijato Schönburgy od císaře Karla IV. již r. 1361. (Šlik fol. 57 p. v., Poppen I, 34 p. v.)

¹⁶ „Burg Stein, der jetzt zerbrochen liegt“ — odtud někdy nazýván Brochenstein.

¹⁷ Rovněž tato léna na saské půdě doznala během doby některé proměny. Léna, uvedená v textu pod č. 1, 4 a 5 soustředěna začátkem 17. stol. v linii Reuszů, kteří drželi tyto lokality: Graiz, Burg u. Stadt, Gera, Zeulenrode, Pusterstein, Lobenstein, Schleiz, Salburg, Reichenfeldische Pfleg (počítáno za 11 lenních kusů). Ze zboží Schönburgů odpadlo

Těmito dvěma body smlouvy chebské znovuzískána valná většina územních držav české koruny v oblasti saské. Je možno se právem domnívat, že tento pronikavý úspěch Jiříkovy revindikační politiky měl vliv na postoj ostatních držitelů českých panství v říši. Vzor knížat saských nezůstal bez následovníků, avšak proces znovuzískávání korunních statků není za dnešního stavu našich vědomostí možno sledovati ani v časovém průběhu, a v mnoha případech ani po stránce věcné. Spisový materiál ve věci zahraničních lén je zachován úplněji až z doby habsburské (od roku 1526). Pro období předcházející jsme odkázáni na náhodné zmínky, které se zachovaly v dokumentech různého původu. Nezbývá tudíž jiná cesta — máme-li alespoň částečně zachytit význam Jiříkovy doby pro otázku zpětného nabytí českých držav v Říši — než vycházeti z poměrů pozdějších a ve spojení s příležitostnými údaji z doby poděbradské rekonstruovati rozsah a počet znovuzískaných území.

Vycházejíce z různých seznamů českých zahraničních lén ze 16. stol. i z doby pozdější¹⁸ zjistíme v první řadě, že vedle lenní masy saské nejvýznamnější byly další dvě skupiny lén, a to lenní država v bavorské Falci a léna kurfiřtů braniborských. Tyto tři skupiny (saská, falcká a braniborská) počítány k tzv. trůnním lénům (Tronlehen), která byla přijímána (a udělována) zvlášť slavnostním způsobem (coram throno regio).¹⁹ Po-

Mehir a objevuje se Pirschenstein a klášter Gerungswalde. Z výčtu državy Schwarzburgů mizí velmi záhy Leutenberg. Hrad a město Remda (Rempten), které byly spolu s Leutenbergem lénem za doby Karla IV. (1367), se objevuje v lénech vévodů saských; u léna Reuszů z téhož roku (1367) chybí v pozdějších dobách lokalita jménem Drewe (Treuen) a j. v.

¹⁸ Seznamů takových je zachována celá řada, od pouhého výčtu jmen a držitelů až k rozsáhlejším elaborátům. Pro první informaci uvedeme jen některé:

1. Zpráva lenního hejtmana Pluha z Rabštejna o přijatých a nepřijatých lénech asi z r. 1527 (ve Stát. ústř. archivu, fond LA odd. 8 H) a její opis ve spisech české kanceláře, sign. II A 4 Lehen in genere BMS 1) z doby hejtmana Jáchyma Šlika. (V dalším citov Pluh, č....).

2. Soupis lén české koruny v říši, pořizený hejtmanem německých lén Jáchymem Šlikem z druhé pol. 16. stol. (rukopis Stát. ústř. archivu č. 2451) a opis tohoto soupisu (téhož archivu rkp. č. 2405; v dalším cit. Šlik).

3. Seznam na prvních stránkách lenní knihy hejtmana Hertvíka Seidlice ze Schönfeldu z r. 1602 (rkp. Stát. ústř. archivu č. 2409).

4. Seznam na prvních listech úřední knihy lenního hejtmana Štěpána Jiřího Šternberka z r. 1603 (rkp. téhož archivu č. 2524 v dalším: Šternberk).

5. Tri seznamy ve fondu LA téhož archivu fasc. 8 lit. H, č. 10, příloha 1, 2 a 3.

6. Tridilný obširný elaborát dv. rady Poppena z 30tých let 17. stol. (v témž archivu, v dalším cit Poppen). Prvá část prvního dílu otištěna bez udání pramene u Rieggra, *Materialien zur Statistik*, XII, 303 a n.

¹⁹ Popis ceremoniálu z pozdějších dob povšechně u Lüniga, *Theatrum Ceremoniale* II, 936 (léna říšská), 943 (česká). Jednotlivě pak 957 (č. XIV, Chursachsen, Vídeň, 1660), 970 (č. XXIV, Chursachsen 1693), 974 (č. XXIX, Churbrandenburg 1699), 977 (č. XXIX, Chursachsen 1702), 985 (č. XXXIV, Churpfalz, 1708). V druhé polovině 18. stol. povýšena na trůnní léna i léna schwarzburská. Popis obřadu z r. 1770 u Feigla, *Oeffentliche Vorlesungen* (1770), 268, č. 15, z r. 1783 u Rieggra, *Materialien zur Sta-*

kud jde o léna ve Falci, zdá se, že pokus o jejich znovuzískání byl učiněn již na zmíněném sjezdu chebském, avšak bez úspěchu.²⁰ Otázka byla totiž komplikována falcko-bavorskými protipožadavky a o věci poté jednáno vícekrát.²¹ Ke konečnému řešení došlo až dne 14. července 1465 v Praze smlouvou, která byla uzavřena mezi Jiříkem a knížetem Otou II. za prostředkování královny Johany a knížete Ludvíka.²² Za česká léna uznáno ze strany falcké 15 zámků a měst, jmenovitě: 1. Tennesberg (Tonnesberg, Tonnssberg), 2. Hohenfels, 3. Härtenstein, 4. Stierberg, 5. Petzenstein, 6. Turndorf, 7. Hollnberg, 8. Strahlenfels, 9. Auerbach, 10. Eschenbach, 11. Rothenberg, 12. Bernau, 13. Heimberg (Heimbürg), 14. Hollnstein, 15. Freienstadt (Freistadt). Na uvedené statky vydán současně téhož dne knížeti Otovi lenní list.²³

Srovnáme-li však seznam shora uvedený s výčtem míst, která patřila české koruně za Karla IV., a která byla Zlatou bulou z r. 1355 slavnostně na věčné časy inkorporována, zjistíme, že seznam z r. 1465 je chudší o 18 míst,²⁴ zatím co sedm dalších míst, uvedených ve zmíněné inkorporační bule, se objevuje později v lenním držení obce města Norimberka.²⁵

V době mezi úpravou poměrů v zemích saských (1459) a obnovením lenní svrchovanosti k uvedeným místům v Horní Falci (1465) došlo i k územnímu vyrovnání s domem braniborským. Stalo se tak smlouvou uzavřenou v Kubíně (zu Guben) dne 5. června 1462, kdyžtě byla věc již dříve několikrát přetřásána.²⁶ V souvislosti s výplatou Lužlce, která tehdy

tistik, XII, 205 a n. Proslovy schwarzburských zástupců vyznačují se devotností až přehnanou.

²⁰ Korunní majetek ve Falci uveden ve spojenecké smlouvě Jiřího s knížaty saskými ze dne 25. dubna 1459 v Chebu (Archiv koruny české, katalog listin 6, Haas č. 84.) v té souvislosti, že řečená knížata se spojují s Jiřím proti každému, kdo by mu chtěl škodit na jeho právech ke království českému.

²¹ Např. v Domažlicích 18. září 1459 (Palacký, *Dějiny*, IV/2, 100—101).

²² Smlouvu čteme v rukopise Stát. ústř. archivu č. 2585 (Tištěná dobrá zdání v lenních věcech) přívazek 5, příloha C, dále u Poppa, díl II fol. 30 a n. Regest v katalogu listin Archivu kor. české 6 (Haas) č. 175.

²³ Lenní list otištěn u Lomméra, *Die böhmischen Lehen in der Oberpfalz* I., 51. Ze změn, k nimž došlo v pozdějších dobách sluší uvést, že lenní list krále Matyáše z r. 1479 obsahuje navíc zámek Wolfstein; po r. 1506 odpadly Hertenstein a Stierberg ve prospěch obce města Norimberka (bližší viz v pozn. 32). R. 1602 získala Falc Pleyenstein, část to léna dříve lantkrabí leuchtenberských. Vedlejší linie (die junge Pfalz zu Neuburg) přijímala lenem hrad a město Haydeck.

²⁴ 1. Sultzbach, 2. Rosenberg, 3. Neidstein, 4. Lichteneck, 5. Frankenberg, 6. Plech, 7. Pegnitz, 8. Weidenstein, 9. Hirschau, 10. Neuenstadt, 11. Stornstein, 12. Liechenstein, 13. Pley(en)stein, 14. Reichenstein, 15. Strahlenfels, 16. Spies, 17. Ruprechtstein, 18. Bernau. Některá z těchto míst objevují se však v držbě drobných lenů.

²⁵ Jde o tato místa: Lauff či Lauffen, Felden (Veliden), Herspruck, Reicheneck, Hohenstein, Hauseck, Hipoltstein.

²⁶ Dne 18. května 1460 (Palacký, IV/2,¹ 148) neuspěl soud mezi Zdeňkem ze Šternberka a kurf. Fridrichem o léno Chotěbuz, což v odpovědném listu proti témuž Fridrichovi ze dne 13. října 1461 uváděno jako jeden z důvodů války (Palacký, l. c. 172).

z české strany byla uplatněna, přenechána tam markrabím braniborským lénem panství: 1. Chotěbuz (Kottbus), 2. Peitz (Peutz), 3. Teupitz (Tupcz, Tupitz, Trupezk) mit Wusterhausen, 4. země Beerwalde (Bernwald) spolu s dvorem 5. Velké Lubno (Grosslütben, Grossen Loben, Grossenloben). Že nešlo o malá území, je patrné z toho, že panství chotěbuzské pozůstávalo z města a zámku Chotěbuze s 11 vesnicemi a dalšího území, panství Peitz sestávalo z města a zámku (an der Pytze) se 16 vesnicemi.²⁷

Z toho, co bylo dosud uvedeno, vychází najevo, že se Jiříkovi podařilo v období pěti let (1459—1465) obnoviti (lenní) vrchnost české koruny nad panstvími tří nejznamenitějších říšských knížat, kurfiřtů saského, falckého a braniborského. Pokusíme se dále zjistiti, jak se měly věci u leníků hodností níže postavených. Patřilo ke zvláštnostem českých zahraničních lén, že mezi vasaly nalézáme nejen šlechtice, nýbrž i právníckou osobu, a to obec města Norimberka, a dokonce i jednotlivé rody norimberských měšťanů. K obnově lenní závislosti došlo zde velmi záhy, ba máme dokonce doklady, že tato léna byla přijímána již za krále Ladislava;²⁸ můžeme je proto v době poděbradské počítati do územní mocenské základny zcela bezpečně.

Měšťané norimberští přispěchali zajistiti si svoje lenní državy ihned po smlouvách chebských z r. 1459.²⁹ Šlo o tato místa v okolí města: 1. zámek Pratenfels (Brackenfels), 2. hradiště (Burgstall) Lommerstadt, 3. městečko (Markt) Eschenau, 4. statek (Gut) Dippoltsdorf, 5. statek (Gut) Simmelsdorf, 6. stateček (Gütlein, jindy uváděno pouze dva dvory) v Heuchlingen.³⁰

²⁷ K rozšíření lenní masy braniborské došlo až po Jiříkově smrti tím, že Albrecht Achilles získal z hlohovského dědického sporu Krossensko, Züllichau, Sommerfeld a zemičku Bobersberg (1482) a Johan Cicero zakoupil panství Zossen (1490). Všechna tato území přijímána v 16. stol. jako léna české koruny. K rozsahu braniborských lén srov. K r e t s c h m e r, K., *Historische Geographie von Mitteleuropa* (Handbuch der M-A u. Neueren Geschichte IV, 1904) č. 316 na str. 490 a n. Později přijímali braniborští ve zvláštním druhém lenním listu panství Storkov a Bezkov (Storkau u. Pesskau) a vedlejší linie rodu léna dříve šparnecká (Sparneck, Walstein, Hallerstein, Friedmansdorf, Buchard) a dále dvory Martin Lamitz, Perlas, Seulwitz. Celkem čítána lenní država braniborská v 17. stol. v 19 lenních kusech.

²⁸ Tak např. 13. srpna 1440 píše Norimberští Meinhardovi z Hradce, jak se mají zachovat ve věci lén od koruny po smrti Albrechtově [Fontes rerum Austriacarum 42, 2, č. 3]. Dne 16. září 1454 píše opět Norimberští králi Ladislavovi ve věci přijetí lén Erharda Hallera, Franze Rummela a Mikuláše Muffela, kteří jsou na cestách, o prodloužení lhůty k přijetí lén o rok (tamže, 152 a 153, č. 117 a 118). Léno na Prattenfels uděleno r. 1454 (S e d l á č e k, *Zbytky*, 225 č. 1651), na Heuchlingen r. 1459 (tamže, 241 č. 1702). V rukopise Stát. ústř. archivu č. 2441, který obsahuje kopiář lenních listů v říši z let 1557—1615, je zapsán na přidaných listech opis lenního listu krále Ladislava ze dne 3. října 1455 norimberským Rummelům na Lommerstadt.

²⁹ Uvádí P a l a c k ý, IV/2,¹ 84.

³⁰ V souvislosti s těmito statky přicházejí na přelomu 16. a 17. stol. následující městské rody: 1. Hallerové, 2. Baumgartnerové, 3. Muffelové, 4. Geuderové, 5. Tucherové, 6. Ketzlerové. V těchto měšťanských lénech docházelo častěji ke střídání maji-

Na tomto místě našich úvah nabízí se již podruhé domněnka, že i ostatní česká zahraniční léna, jak je známe z doby pozdější, ze 16. stol. i dalších, byla obnovena za éry Jiříkovy. Tak soudil svého času již Palacký a ačkoli upozorňuje, že nelze určit, kdy a kterak se obnovování lenní závislosti dalo, sám uvádí, ač bez dokladů, některé příklady.³¹ Domněnka taková je tím pravděpodobnější, že ve spisech a památkách pozdějších dob je nově založený lenní poměr zjevem velmi řídkým a o těchto ojedinělých případech máme též spolehlivé zprávy.³² Tam však, kde proces přijímání a udělování lén probíhá normálně a plynule — a tak tomu je u převážné většiny těchto lén —, je nutno předpokládati lenní poměry již delší dobu trvajících. Tato stabilita jak co do rozsahu lenních statků, tak co do právních jednání probíhajících v lenních věcech, ukazuje též na dřívější vznik těchto vztahů.

Přes tuto velkou pravděpodobnost, že česká zahraniční léna, jak je známe z dob pozdějších, byla znovuzískána v době poděbradské, nechceme se

telů, tak např. městečko Eschenau drželi před Muffly Stockhammerové, v lenní držbě sídla Simmelsdorfu se ve druhé polovici 16. stol. vystřídali Seckendorfové, Thürrieglové a Tucherové.

³¹ Hrabata z Wirtenberka, ze Schwarzpurka, z Wertheimu, z Barby „a jiných šlechticův německých množství“. *Dějiny*, IV/2¹, 84.

³² Příkladem uvádíme pouze některé:

I. Z počátku 16. stol. pochází lenní država obce města Norimberka, pozůstávající z těchto míst v blízkém okolí města: 1. Lauff (Lauffen), 2. Felden (Velden), 3. Hersbruck, 4. Gräfenberg, 5. Reicheneck, 6. Holenstein, 7. Hauseck, 8. Wildenfels s ochrannými právy nad kláštery, zejm. fojtstvím kláštera Bergenu (Pergen). Ke vzniku léna došlo tímto způsobem: ve válce císaře Maxmiliána I. proti vévodovi Ruprechtu bavorskému poskytl falckrabí rýnský Filip, otec Ruprechtův, svému synu válečnou pomoc. Maxmilián I. vyzval poté měšťany norimberské k tažení proti Filipovi. Norimberští uposlechli a zmocnili se řady míst, z nichž některá jim Maxmilián daroval v náhradu nákladů tažení a utrpěných škod listem ze dne 7. července 1504. Ukázalo se pak, že Maxmilián rozdával z cizího, neboť některá z darovaných míst byla českými zástavami. Ve věci došlo patrně k nějakému jednání mezi dvorem císařským a královským dvorem českým, o němž však nejsme bližší zpraveni. Král Vladislav však lenním listem daným v Budíně dne 24. února 1506, udělil místa Maxmiliánem věnovaná městu Norimberku jako česká léna, kteroužto úpravu Maxmilián listem d. d. Kauffbeyern, 15. března 1508 potvrdil. Příslušné doklady viz např. v rkps. Stát. ústř. archivu č. 2585, přívazek 9. a u Poppa II, 148 nsl.

II. Asi v polovině 16. stol. stává se německým lenem država Mulzů z Waldova, (kteří ji koupili od Šliků) ležící u hranic Fojtlandu a sestávající ze 4 lenních kusů (Waldau u. Wallhof, Ebmet, Watzkenreuth, Dürrengrün); lze-li věřit údají Sedláčkova (*Hrady a zámky*, XIII, 170), řídilo se toto léno dříve českými deskami dvorskými.

III. Ne zcela zřetelné jsou právní osudy léna Thüngen (sev. od Würzburgu, v držení stejnojmenného rodu von Thüngen). Počátkem 17. stol. se tvrdilo, že řečený rod se znovu přihlásil do lenního svazku k české koruně na základě lenního listu císaře Zikmunda, tedy po téměř 200 letech. Naproti tomu víme o lenním listu krále Vladislava z 12. srpna 1482. Zdá se, že toto léno bylo přijímáno dosti nepravděelně. R. 1630 byla jedna čtvrtina tohoto léna prodána k arcibiskupství würzburškému. Akta o lénu Thüngen viz ve Stát. ústř. archivu, ČDK II A 4, krab. 173 a 254.

IV. Městečka Heydingsfeldt a Meinbernheim (ve Francích) příslušela dlouho k české koruně ve formě zástavy. V právní povahu léna byla uvedena (in qualitate feudj verändert) až v 17. stol. (R. 1628 — Stát. ústř. archiv ČDK II A 4, krab. 193.)

spokojiti tímto povšechným tvrzením; pokusíme se, kde jen to bude možno, údaje zpřesniti buď přímými doklady, kde jsou po ruce, anebo alespoň některými zvláštními důvody, jimiž by předpokládaná pravděpodobnost byla zesílena. Aby však další výklad nebyl tříštěn podle náhodných hledisek, podáme přehled veškerých lén, o nichž je možno se domnívat, že byla obnovena v době poděbradské, a to v pořadí, v jakém bývala uváděna v seznamech dob pozdějších, totiž podle říšské stavovské příslušnosti jednotlivých leníků.

První, hodnostně nejvýše postavená skupina se označuje termínem „Chur- und Fürsten“, tj. říšská knížata (volební i nevolební). Tato skupina zahrnovala pět vladařských rodů. Z nich již byla shora řeč o kurfiřtství falckém s 15 lenními kusy, o kurfiřtu saském se 60 lény a kurfiřtu braniborském, tehdy s 5 lenními državami. Z knížat ostatních (nevolebních) byl českým vasalem, a to zcela bezpečně již v době poděbradské, vévoda wirtemberský s lény na hrad a město Neuenburg, hrad a město Beilstein, hrad Lichtenberg (Lichenberg, někdy zván i Lichtenstein) a město Bottwar (Podwar), což počítáno za 6 lenních kusů. Všechna uvedená místa leží poměrně blízko sebe v bottwarském údolí. Lenní poměr založen byl r. 1361, kdy císař Karel IV. táhl s mocným vojskem do Švábska. Tehdy předali wirtemberští české koruně v léno uvedená 4 místa se závazkem, sloužiti téže koruně s 50 ozbrojenci (Helmen) v případě potřeby proti komukoli s výjimkou říše, a to prvních 14 dní na vlastní, po této době na útraty krále českého.³³ O obnově tohoto léna máme doklad již z doby Jiříkova správcovství za krále Ladislava z 11. dubna 1455.³⁴ Naproti tomu o posledním leníku z řad říšských knížat, lantkrabí leuchtenberském, jehož lenní država počítána v 5 kusích a vyznačovala se poněkud odlišným (širším) označením lenní podstaty,³⁵ podobného dokladu pro dobu Jiříkovu prozatím postrádáme, leda že bychom sem vztáhli neúplný údaj o lénu na Pleienstein z roku 1465.³⁶

Druhou skupinou českých leníků byla říšská hrabata (Reichs-Graffen)

³³ Srov. Schönhuth, *Die Burgen Württenbergs III*, 394. Lenní revers Oldřicha a Eberharda z W. u Luniga, *Corpus juris feudalis germanici II*, 55 č. XXIV. Léno v uvedeném rozsahu přijato za krále Václava dne 18. února 1418 (Sedláček, *Zbytky*, č. 794.)

³⁴ Sedláček, *Zbytky*, 234 č. 1683 a 1684.

³⁵ Rozsah lén leuchtenberských bývá určován takto: zámky Pleyenstein a Wernberg, sídla Glaubendorf a Andorf a dále výčet pokračuje: „mehr den Wayer an der Pfrind, bei dem Holz das Vorrach genannt und so wie derselben Hölzer, Felds und Wiesmath daselbst ertränket; dazu den Wildpahn und Gejagt auf den Luger forst und am Gerüge, mehr die Minz in Allermass“. Poslední slova sluší čísti asi: Die Minz in aller Maas a vykládati ve smyslu: razit minci všeho druhu.

³⁶ Sedláček, *Zbytky*, 265 č. 1796 b). Stojí za zmínku, že Fridrich, lantkrabí leuchtenberský, byl přítomen na jednání chebských z r. 1459, neboť vystupuje jako svědek v jedné z listin tam vydaných (Archiv kor. české, katalog listin 6 [Haas č. 81]).

se třemi představiteli, a to: hrabata ze Schwarzburgu se 4 lény, Rudolstetem, Konicí, panstvím k pustému hradu Steinu a Leutenbergem, o čemž bylo již zmíněno v souvislosti se smlouvou chebskou. Druhý hraběcí rod, Wertheimové, zdá se, že vůbec nepřerušil lenní poměr k české koruně, neboť máme zachovánu zprávu o souvislé řadě lenních listů od Karla IV. do doby Ferdinanda I. (1362—1555), mezi nimiž se výslovně připomíná i lenní list krále Jiřího.³⁷ Wertheimové přijímali od české koruny 5 lén, ležících v nejsevernějším cípu Bádenska, a to: Wertheim, hrad a město, hrad Kenigken (Keminkhen), osadu u sv. Kříže (Dorf zum heil. Kreutz, později zv. Kreutzwertheim, s mostem či převozem přes Mohan) a tvrz Obdeheim (někdy uváděn ještě zvlášť dvůr Voytshof).³⁸ Též o třetím hraběcím rodu zu Hannau, kteří přijímali lénem hrad a město Babenhausen (ležící na Rýně v arcibiskupství mohučském) což počítáno i s příslušenstvím za dva lenní kusy, nalézáme, byť v poměrně velmi pozdním opise pro dobu poděbradskou příslušné doklady.³⁹

Další, co do hodnosti třetí skupinu tvořili říšští páni (Herrn im Reich), do kteréžto skupiny patřily především všechny linie pánů Plavenských (z Plavna, Gery i Reussové) s celkem 11 lény a páni ze Schönburga se 3 lény, o nichž již byla řeč shora v širší skupině lén saských, která byla obnovena r. 1459. Rovněž o dalším panském lénu, a to lénu pánů z Limburka,

³⁷ Stát. ústř. archiv, ČDK M-B 19: Verzeichniss der Original Behemischen Lehenbrief, wie die den kun. Commissarien von Graf Ludwig zu Stolberg zu Wertheim furgelegen worden. Jsou to:

1. Karla IV. d. d. Norimberk 1362.
2. Václava IV. lenní list Hanušovi z W. d. d. Praha 1408.
3. Zikmundův lenní list Josefovi z W. d. d. Praha 1420.
4. Zikmundův lenní list Johanesu z W. d. d. Norimberk 1422.
5. Ladislavův lenní list Jorgovi z W. d. d. 1453.
6. Jiříkův lenní list Hansenu z W. d. d. Cheb 1459.
7. Vladislavův lenní list Hansi z W. d. d. Praha 1485.
8. Vladislavův lenní list Jorgovi z W. d. d. Praha 1509.
9. Listina Hanuše Pfluga, lenního hejtmana hr. Jorgovi z W. a jeho revers d. d. Praha 1528.
10. Ferdinanda I. lenní list Michalovi z W. d. d. Augsburg 1530.
11. Ferdinanda I. lenní list Michalovi z W. d. d. Řezno 1532.
12. Listina arciknížete Ferdinanda d. d. Praha 1555.

Za zachování zprávy o této řadě lenních dokumentů vděčíme okolnosti, že v době po první polovině 16. stol. vymřel po meči rod původního nabyvatele; shora zmíněný hr. Ludvík ze Stolberka, který listiny předložil, obdržel léno dne 18. února 1557 (Fond LA Stát. ústř. archivu 27 A 1 fasc. 184 č. 59 [LXIII] — první lenní list Stolbergům a tamže č. 60 [LXV] jejich revers z téhož data.) Dne 10. září 1578 žádá již o udělení tohoto léna hr. Ludvík z Löwensteinu, manžel Anny, jedné ze tří dcer Stolbergových (tamže č. 81 [LXXXIX]).

³⁸ V seznamu lenního hejtmana Pluha č. 23.

³⁹ Lenní poměr založen r. 1372, lenní list z doby Jiříkova správcovství za krále Ladislava datován 8. března 1453, lenní list krále Jiřího vydán na sklonku sjezdu chebského 1. května 1459. Další lenní listy jsou zachovány z doby Vladislavovy (1485 a 1506). Příslušná akta ve Stát. ústř. archivu ČDK II A 4 krab. 67 (Babenhausen).

můžeme důvodně předpokládati, že bylo přijato za Jiříka, neboť v rodě tomto byl českým lénem úřad říšského podčeší (Erbschenckenamt als Unterschencken im heiligen Reiche), a to prý již od 12. stol.⁴⁰ Víme-li, jaký význam přikládal Jiřík svému postavení v říši jako první kurfiřt a jak dovedl toho využívat ku prospěchu království, sotva by byl nechal hodnost nejvyššího číšníka v říši, s kurfiřtstvím českým spojenou, bez zástupce.

Další, v pořadí čtvrtou, a to nejpočetnější skupinu českých vasalů tvořily rody, označované jako „Ritters-und Adelspersonen“. Bylo jich ke třiceti a lenních statků jimi přijímaných čítáno na čtyřicet. Přímých dokladů pro obnovení lenních poměrů v době poděbradské je poměrně málo. I jinak lze poměry u těchto drobnějších leníků obtížně sledovat, neboť právní obchod byl zde živější, léna častěji střídala majitele buď vymřením rodu nebo prodejem, takže kontinuitu zde tvořil spíše lenní statek sám než rod držitelův.

Jen zcela výjimečně udržel se rod na původních lenních statcích. Tak tomu bylo např. v panství ašském, kde můžeme rod Zedwitzů, dodnes žijící, sledovat už od dob Zikmundových. Jaké byly poměry za Jiřího, blíže neznáme; v 17. stol. rozlišovány tři větve, Zedwitzové liebštejnští s lénem Liebenstein, neuberští s lény Neuberg, Krugsreut a Aš a teppenští s lény Teppen, Tiefendorf, Hohendorf.⁴¹

Jiným zprvu rytířským lénem byla léna šparnecká, nazývaná tak podle původního rodu lenních držitelů. Zboží to leželo v okolí města Münchberka a sestávalo ze zámku (či tvrze) Sparnek se 12 vesnicemi a 8 dvory.⁴² Lenní poměr založen r. 1361;⁴³ z doby pozdější připomínají se lenní listy krále Václava, Albrechta a výslovně i krále Jiřího.⁴⁴ Tehdy náležely k lénům šparneckým kromě statků shora uvedených ještě zámek Walstein s celou vsí Cell (zur Zellen), sídlo (či zámek) Hallerstein a snad i sídlo Stockenrode s některými dalšími vesnicemi. Celé toto zboží objevuje se počátkem 17. stol. jako léno braniborských markrabí anšpachské linie.⁴⁵

⁴⁰ Uvádí K n e s c h k e, *Neues allgemeines deutsches Adelslexikon* V, 545. Podle tohoto úřadu zvali se obyčejně „die Schencken von Limburg, semper frey“. Dva členové tohoto rodu byli přítomni jednání v Chebu r. 1459, a to: Šenk Jiří z Limburgu (Haas⁶, č. 81) a Albrecht z Limburgu, dědičný šenk Římské říše (Haas⁶, č. 89).

⁴¹ Š t e r n b e r k, *Seznam*. Konrád Zedwitz z Neidperka vystupuje jako svědek na jedné z listin chebských z r. 1459 (Haas⁶, č. 89).

⁴² Uvádějí se tyto vesnice: Nünnersdorf, Gosswünsgrien, Albrechtsreuth, Wüstenstall, Hornitz, Mayerhöflein, Geilengrien, Strasse, Schlöger, Cosnütz nebo Losnitz, Mussen a Gessen; dvory pak po jednom v Poppenreuthu, v Godansdorfu, dva v Markhersreuthu, a dále opět po jednom v Prugku, v Hiltprandtgrüenu, v Reütlingen a ve Weisselreuthu.

⁴³ Wild, *Bayern u. Böhmen*, 121. K tomu dále srov. v Seznamu Šlikově na str. 58 a n., a v elaborátu Poppenově I, 35 (R i e g g e r, *Materialen* XII, 310).

⁴⁴ Šlik fol. 58 b—59, Poppen I, 36. Podrobněji Sedláček, *Zbytky*, 241—2, č. 1704, který uvádí i datum (11. IV. 1459 v Chebu) podle výpisu kraj. archivu v Bamberce.

⁴⁵ Již v lenní knize Šternberkové z r. 1602, Poppen (II, fol. 180 p. v.) připomíná, že právní titul, jímž byl tento převod uskutečněn, se mu nepodařilo zjistit.

Mnohem méně jsme zpraveni o dalším lénu, které pozůstávalo ze 4 či 5 lenních kusů, ležících v Horních Francích, a to zámku Frauensteinu, Reichensteinu a městeček Schönsee a Schwandt,⁴⁶ které bylo začátkem 16. stol. v držbě rodu Fuchsů;⁴⁷ linie původního nabyvatele z tohoto rodu vymřela po r. 1550.⁴⁸ Podobně velmi málo víme též o dalším lénu, které sestávalo ze zámků Walthurnu a Schellenberka a pevnosti Rottenstadtu. O vzniku léna toho nezachoval se z doby Karlovy ani opis nějaké listiny,⁴⁹ rovněž pro dobu Jiříkovu jsme bez přímých zpráv. V r. 1527 je toto lenní panství v držení rodu von Waldau a patřila k němu ještě řada vesnic.⁵⁰ Podobně jako u léna předešlého, došlo i zde ke změně majitele v polovině 16. stol., kdy místo rodu Waldau drží již tyto statky Wirspergové (od 9. dubna 1540).⁵¹

Českými leníky byli od dob Karla IV. i Notthafftové: ve statcích však, které drželi lénem od české koruny, docházelo k mnohým proměnám. List z r. 1366 uvádí v této souvislosti Harungsberg (Arenspurk), začátkem 16. stol. přijímají poručníci notthafftských siroteků zámek Weissenstein, později rozděleno lenní panství na dvě větve uvedeného rodu, z nichž každá přijímala po dvou lenních kusech: první Weissenstein a Poppenreut, druhá Friedenfels a podléna v Chebsku.⁵²

Vedle uvedených lenních celků, které pozůstávaly z více statků, byla v lenním držení rytířů a šlechticů další drobnější léna, označovaná pouze jediným místním názvem.

1. Zámek či pevnost *Wilhelmsdorf*, někdy též *Wilmersdorf*, se dvěma či třemi dvory a dalším příslušenstvím ve středních Francích 2 míle od Anspachu. Prvé dvě zmínky o Wilhelmsdorfu jako českém lénu přicházejí za krále Václava (1410 a 1418);⁵³ po válkách husitských obnoveno již za Albrechta r. 1438.⁵⁴ V držení rodu z Wilmersdorfu udržel se tento statek do r. 1551, kdy zemřel Wolf z Wilmersdorfu bez lenních dědiců;⁵⁵ poté přešel

⁴⁶ Někdy uváděn ve skupině těchto lén i Rottenstadt, který jindy přichází spolu s Walthurnem a Schellenbergem v lénech rodu z Waldova.

⁴⁷ Pluh č. 6.

⁴⁸ Jednání o pozůstalost po Hansu Fuchsovi ze Schneeperka poté viz v lenní knize Lobkovicově č. 50 a 52.

⁴⁹ Tak Willd, l. c., 114, který se domýšlí, že se tak stalo asi r. 1352 nebo snad později, brzy po císařské korunovaci Karla IV.

⁵⁰ Lenní kniha Pluhova č. 5. Z vesnic a příslušenství uváděno: ves Ottenriett, ves Frankenriett, dvůr v Kubachu, 5 statků v Utteldorfu, dvě léna v Lentzenriett, dále vsi Schauerssreytt a Reysach, dva dvory v Lynden, dvě léna v Rauchpergu, dále ves Letzaw, Obern Dresenfeld, Mittlern Dresenfeld, Pernriett a j. v.

⁵¹ Koss-Bauer, Archiv koruny české I, Dějiny archivu, 197 pozn. 78.

⁵² Poppen I, 48; Šlik 68 p. v.; Pluh č. 17; Sternberk, Seznam. Weissenstein přijímali i Wallenfelsové (Riegger, *Materialien* XII, 312 — z Poppena).

⁵³ Sedláček, *Zbytky* 87, č. 616 a 115 č. 807.

⁵⁴ Tamže, 233 č. 1633.

⁵⁵ Záznam v lenní knize Lobkovicově č. 23.

na rod von Milchling, jinak Burgmilchling, Schutzver genannt. Rod tento čítán mezi říšské pány: proto od té doby uváděn Wilmersdorf vedle lén Rousů z Plavna, pánů z Limpurka a ze Schönburka mezi lény panskými.

2. Zámek *Hirschberg* s četnými vesnicemi a dalším příslušenstvím v Horní Falci.⁵⁶ Jméno původních držitelů se v nejstarších zmínkách neudává;⁵⁷ ani při obnově léna za Jiřího v dubnu r. 1459 není jméno příjemce zachováno.⁵⁸ V 16. stol. drží Hirschberg rod Beulwitzů (Peulwytz).

3. Tvrz *Schönkirchen* v Horní Falci u Weidenu. Poprvé připomíná se tvrz tato jako léno, spolu s Plessbergem a Slatinou (Schlattein), k roku 1396.⁵⁹ Roku 1527 požádal o udělení Anark z Wildenfelsu, ale poněvadž se nemohl vykázat lenním listem ani Vladislavovým, ani krále Ludvíka, bylo o věci uvažováno,⁶⁰ avšak posléze jmenovanému léno uděleno, jak vyplývá z jeho lenního reversu ze dne 15. května 1538.⁶¹ Celé zboží koupil od Jindřicha z Windelfelsu Jiří ze Šparneka a přijal je lénem v únoru 1549; v 17. stol. se vystřídali v držení tohoto léna ještě Petzensteinové a Reitzensteinové.⁶²

4. Tvrz *Plessberg* (Plössberg, Blesperk), jindy označovaná jako „Sitz und Hofmarkung“ nebo jen „Gut“ (rovněž u Weidenu, sev. od Flossu). Původně sdílela osudy léna předešlého, později se v jejím držení vystřídaly postupně rody Ochsů, Rosenawů a Reitenbachů.⁶³

5. Vesnice *Slatina* (Schletyn, Schlätein, Slatein i jinak) v týchž místech jako tvrze předešlé, přichází samostatně začátkem 16. stol. jako léno Preckendorfů (též z Prokhendorfu), od r. 1610 jako léno Brunnerů (Prunner),⁶⁴ jimž udělil Slatinu Rudolf II. za osmnáctileté věrné služby.

6. Pevnost (Festen) *Reuth* též *Reit* v Horní Falci,⁶⁵ čtyři míle od Chebu, v 16. stol. v držení rodu z Trautenbergu.⁶⁶ Nelze prozatím rozhodnouti, zda

⁵⁶ Pozor! Nemásti se stejnojmenným zámekem ve Fojtlandě na pravém břehu řeky Sáhy, v držení Rousů z Plavna. Z příslušenství k Hirspergu uváděny vesnice: Ulrichsreut, Tebenreut, Modlreut, Gerbersreut, Rodenacker, Gottengrün, Plintenreut, Goritz a Miesserreut.

⁵⁷ Sedláček, *Zbytky* 166 č. 832 (ačli patří sem).

⁵⁸ Tamže, 242 č. 1706. Podle listiny (Haas VI, č. 233) došlo k převodu tohoto zboží mezi Zedwitzi a Beulwitzi dne 21. prosince 1480.

⁵⁹ Sedláček, *Zbytky* 37 č. 162.

⁶⁰ Pluh č. 36.

⁶¹ Koss-Bauer, l. c. 211, pozn. 7 č. 6. Revers zní na Schönkirch, Albernhof (Alberndorf), Slatinu, Plössberg a Wurmsgeföl (Murmelsgeföll).

⁶² Lobkovicova lenní kniha č. 9, Šternberk, Seznam.

⁶³ Lobkovicova lenní kniha č. 29, Šternberk, Seznam; Poppen II, 182 p. v.

⁶⁴ Pluh č. 13; Poppen I, 13 (Riegger, *Materialien* XII, 313).

⁶⁵ Pozor! Nemást s Oberreith a Niederreith, příslušenství k Aši.

⁶⁶ Pluh č. 27, Lobkovicova I. kniha č. 12. R. 1490 obdržel Reut lénem Jeroným Šlik (orig. lenní list krále Vladislava ve Stát. ústř. archivu, Listiny II, č. 359) který ji roku následujícího (1491) prodal Jorgu Trautenbergovi (tamže, Listiny II, č. 366).

je toto léno totožné s místem, označovaným jako Horut, Rutt, či Hutt [Heutsch], jež přichází jako léno Welsguglů již r. 1366.⁶⁷

7. Tvrz *Wildenau* v Horní Falci severně od Flossu. Původně udělena lénem dvěma bratřím z rodu Wildenau r. 1359;⁶⁸ další zmínka přichází k roku 1397.⁶⁹ V pozdější době (do r. 1654) byla v držení rodu Reitzensteinů.⁷⁰ Další zajímavé osudy tohoto léna, které posléze proměněno z léna reálného na léno peněžní, byly již probrány na jiném místě⁷¹

8. Zámek *Seeberg* v Chebsku. Zboží to zůstávalo jako německé léno, přestože celé Chebsko se později přiklonilo k Čechám a bylo zahrnováno do jejich hranic. Starší právní osudy Seeberka nejsou zcela zřetelné; v 16. stol. jsou jako leníci jmenováni příslušníci rodu z Neuperga. R. 1586 přešel tento statek koupí na jednu větev šlechtické rodiny Brandtů, zatím co další dvě větve držely jiná dvě léna,⁷² a to:

9. Hradiště (Burgstall) *Mohrenstein*, ležící v Horní Falci, (v úředním obvodu Flossu), dříve léno Flossů z Burgersreutu, a

10. Pět statečků v *Trauschendorfu* (u Weidenu v Bavorsku). Léno toto je jejich původní lenní državou, kterou koupil Hans Prandt zu Wappenhof od Mateše Steina r. 1532.⁷³

11. Zámek *Wieletzheimb*, též Willensheim i Willertsheim, ležící uprostřed země Francké, 2—3 míle od Würzburgu. Prvá zmínka o tomto zámku jakožto českém lénu přichází k r. 1387, kdy jím disponuje jakýsi Kunc Zöllner.⁷⁴ Jiný starý údaj, nedatovaný, uvádí jako leníky rod ze Seinsheimu,⁷⁵ v 16. stol. drželi léno Ehenheimové.⁷⁶

12. *Stříbrné doly* (*Das Silberwerk zu*) *Wildenreut* u Weidenu, léno, doložené v soupise udánlivě z r. 1501⁷⁷ a jako léno rodu Wildtů k r. 1527.⁷⁸ Po vymření Wildtů obdrželi toto léno čeští Lobkovicové.

13. Zámek *Rackenstein* v Horní Falci. R. 1527 v držbě rodu Stejnů z Rackensteinu, později střídal častěji lenní majitele.⁷⁹

⁶⁷ Pluh č. 74; Šlik fol. 72; Poppen I, 44 p. v.; Sedláček, *Zbytky*, rejstřík na str. 339 č. 50.

⁶⁸ Wild, *Bayern u. Böhmen*, 121.

⁶⁹ Sedláček, *Zbytky*, 39 č. 188.

⁷⁰ Pluh č. 30; Lobkovicova lenní kniha č. 5; Sternberk, *Seznam*.

⁷¹ Viz Halmerl, *Beiträge zur Kenntniss des Lehenwesens in Böhmen* (in: *Oesterr. Zft. für Rechts- u. Staatswissenschaft*, 1846, II, 128 a n.).

⁷² Sternberk, *Seznam*.

⁷³ Stát. ústř. archiv, fond LA 23 Fasc. C No. VI.

⁷⁴ Sedláček, *Zbytky*, 34 č. 136.

⁷⁵ *Seznam Pluhův* č. 96.

⁷⁶ Juxta v pozdějším opise seznamu Pluhova k číslu v pozn. předešlé: „Halten und empfangens die von Ehenheimb“. Srov. i seznam Sternberkův.

⁷⁷ Sedláček, *Zbytky*, rejstřík na str. 339 č. 75.

⁷⁸ Pluh č. 11. Srov. i Koss-Bauer, l. c. 212 pozn. 7.

⁷⁹ Pluh č. 18; Lobkovicova kniha č. 10. Z dalších držitelů jmenování např. Habspergové.

14. Vesnice *Fleissen* v Chebsku. Poměrně pozdní zprávy udávají jako lenní držitele Trautenbergy a Wirspergy.⁸⁰

15. Zámek *Goss*. Jediná stručná zmínka o přijetí tohoto léna Vilémem z Eilenburka je obsažena ve zprávě lenního hejtmana Pluha;⁸¹ v pozdějších aktech se již léno tohoto jména nevyskytá. Podobně u dalšího léna, jímž je

16. zámek *Puch* či *Buech*, o němž Pluh (č. 41) připomíná, že jej přijali lénem hrabata z Ottyngu (Oettingen) od krále Jiřího (1467), nemáme z pozdějších dob již dalších dokladů.⁸²

17. Zámek *Wolfstein* (im Payern uber dem Neuen margkt gelegen), který přijal za Jiříka r. 1460 Hans z Wolfsteinu, uvádí se začátkem 16. stol. jako léno promlčené.⁸³

18. Pustina (Wüstung) *Hartenreut* u Neukirchenu, léno Erlbeků, doložené k r. 1534.⁸⁴

19. Léno v blízkosti Nové vsi (Neudorf) či Nového městečka (Neustettlin a. d. Waldnabe), které pozůstávalo v panství nad 6 sedláky v Mulbergu, 3 sedláky v Scherreut, sedlákem (1) Meichnerem v Ratschau a rybářem Petrem ve Wurtzu. Toto jistě drobné léno přecházelo z ruky do ruky: od Waldauerů je koupili Guttensteinové, poté je v držení rodu z Heidecka a posléze Lobkoviců.⁸⁵

20. Léno *Ullersreut* (ves), ležící mezi městem Weiden a českým lenním statkem Rottenstadtem, o němž víme pouze tolik, že je prodal 29. dubna 1520 Kašpar Erlbeck zu Trausnitz, Landrichter a Pfleger na Parkštejně, Leonardu Preckendorfu z Preckendorfu, písaři ve Weidenu.⁸⁶

Mezi léna německá, tj. ona, která ležela na území říše, počítána i ně-

⁸⁰ Sternberk, *Seznam*; Poppen I (Riegger, *Materialien* XII, 309).

⁸¹ Č. 22. Srov. Sedláček, *Zbytky*, rejstřík 338 č. 26 bis.

⁸² V seznamu promlčených lén, psaném rukou z počátku 16. stol., (Stát. ústř. archiv fond LA 23 fasc. L č. II.) uvádí se v této souvislosti zámek Puch a zámek Hersprung (Hirsprun). Srov. Šlik 71 p. v., Poppen I, 44 a II, 193.

⁸³ Šlik fol. 70 p. v., Poppen I, 43 p. v. fond LA 23 L č. II. Není vyloučeno, že zámek ten je totožný s Wolfsteinem, který od r. 1479 (lenní list krále Matyáše) se vyskytá v lenní državě kurfirstů falckých.

⁸⁴ Koss-Bauer, 211, pozn. 7., č. 5. Riegger, *Materialien* XII, 314 (Poppen).

⁸⁵ Pluh č. 24; lenní kniha Lobkovicova č. 25 a 30; lenní kniha Sternberkova 622.

⁸⁶ Stát. ústř. archiv fond LA 36 lit. K č. II. Jak pestré a nezřetelné byly právní osudy drobných lenních statků úředním orgánům i vlastním držitelům vyplývá z úryvku dopisu Hanse Thomy z Prockendorfu, lennímu hejtmanovi Štěpánu Jířimu ze Sternberka d. d. Schönau, 20. června 1604: „Die Vrsach, darumb ich Ullersreut zu lehen nicht empfangen, ist diese: das ich dits dorf von meinem Vatern nicht einbekommen, auch niemals Inen gehabt. Leonhart von Präckendorf, aber, mein Anherr, hatts von eniem Geschlecht, die Ehrlicken genandt, 15 Jahr Pfandesweisz Ihnen gehabt; als ihm aber sein Pfanddtgeldt wieder erlegt, hatt es Ihnen wieder abgetretten und dieselbigen es hernach dan Notthafften von Wernbergkh verkauft, die es lange Jahr gehalten und vor wenig Jahren erst der Chur- und Fürstlichen Pfalz kaufflich angelassen, die es zu Ihrem gemeinschaft Ambt Parckhstein geschlagen und jetzt conjunctim halten. Ob es aber Ihr Chur- und Fürst. Gn. bey khön. Mjtt. gesucht und zu lehen empfangen lassen, ist mir unwiszlich“ (fond LA 36, lit. K č. IX).

která léna ležící uvnitř dnešních hranic země České, avšak podle tehdejšího rozdělení v tzv. vnějších krajích, zejména v Loketsku (nynějším Karlovarsku). I tato léna byla spravována orgány lén zahraničních (českou kanceláří a lenním hejtmanstvím). Z nich sluší uvést zejména:

21. *Bečov* [Petschau, někdy Ober- Petschau] v Loketsku. Jako léno Jindřicha ml. z Plavna se připomíná k r. 1412, začátkem 16. stol. je v držení lenního hejtmana Hanuše Pluha z Rabštejna.⁸⁷

22. *Kraslice* [Gresslas, Gressles, Greszlis] hrad rovněž v Loketsku. Král Jiří odňal jej dne 25. března 1466 pro felonii míšeňskému purkrabí, pánu z Plavna a dal jej v léno Konrádu, Hanuši a Petzoldu z Miliny [Metsch zu Milau].⁸⁸ R. 1527 přijal Kraslici s příslušenstvím lénem Jeroným Šlik.⁸⁹

23. Léno označené *Haus zu Schlackenwald* v držení rodu Dreylingů.⁹⁰

24. Léno Hasenbühl (Hasenpuechel) Zehrerů Rambsenthalů⁹¹ nepodařilo se nám dosud blíže určit.

25. *Dědičný úřad číšnický v biskupství bamberském* [Das Erbschenkenamt im Stift Bamberg] se všemi milostmi, poctami, svobodami a právy. O lénu tom, v držení rodu z Aufsässu, nelze prozatím udati, kdy a proč se dostalo vrchního panství české koruně, ani jaké požitky byly s užíváním tohoto léna spojeny.⁹²

Z podaného přehledu, i když jej není možno označiti za přesný a úplný,⁹³

⁸⁷ Sedláček, *Zbytky*, 93 č. 661. O zástavě tohoto léna k r. 1428 tamže 176 č. 1273. O dalších osudech tohoto zboží ne vždy přesně Sedláček, *Hrady a zámky* XIII, zvl. 146 nsl.

⁸⁸ Sedláček, *Zbytky* 271 č. 16; Haas VI, 184.

⁸⁹ Pluh č. 4. Jako příslušenství uváděny dvě vsi, Schönau a Schönwerd a „pfluggebäude“ Tuchnitz.

⁹⁰ Rkp. stát. ústř. archivu 2441 fol. 5 p. v.

⁹¹ Koss-Bauer, 197 pozn. 78; Šternberk, Seznam.

⁹² Lobkovicova l. kniha č. 21; Šternberk, Seznam; Riegger, *Materialien* XII, 313 [Poppen].

⁹³ Připojujeme na tomto místě závěrečnou poznámku, která se týká jediného novodobého seznamu lén, otištěném u Sedláčka, *Zbytky*, na str. 338 s nadpisem: „Manství v Říši l. 1501“. Je to podivný dokument, který by mohl badatele svést na scestí. Zdání dobové autentičnosti mu dodává skutečnost, že léna jsou seřazena v pořadí tehdy obvyklém, tj. podle hodnoty leníků, počínaje kurfiřty a konče lény norimberskými, přičemž na závěr jsou uvedeny oba šenkovské úřady. Bohužel Sedláček neudal, jak k seznamu přišel; ani prohlídka jeho pozůstalosti v Historickém ústavu ČSAV nepřinesla do věci světla. Podle uvedeného data [1501] mohlo by se zdát, že jde o elaborát stavovské komise z uvedeného roku (jména členů komise u Jirečka, *Právnícký život*, 305). Je však potřebí důrazně upozorniti na to, že seznam kromě lén živých obsahuje i pouhé postuláty, tj. léna, která již tehdy byla promlčena. Za taková jest pokládati zejm. čísla: 5, 25—28, 31, 32, 35—40, 42—45, 47, 51—58, avšak ani seznam těchto promlčených lén zde není úplný (chybí např. Fünfunden, Werdenhain, Garpenstein aj.). Proti autentičnosti seznamu, zvláště pokud jde o datování rokem 1501 svědčí skutečnost, že v č. 13 jako držitelé lén Wertheimských uváděni Štolberkové, kteří je drželi od 18. II. 1557 do 10. VIII. 1587. Je tedy seznam Sedláčkův pro svou neúplnost, nepřesnost a jiné zmateniny ke kontrole údajů o českých zahraničních lénech nepoužitelný.

vyplývá, že se Jiříkovi podařilo připoutati ke koruně české značný počet území, ležícího mimo hranice království.⁹⁴ V souvislosti s tím klade se nyní otázka, jak byla opatřena správa těchto roztroušených částí. Sotva bude

⁹⁴ V některých seznamech (Pluh, Šlik, v lenní knize Hertvíka Seydlitze a ještě u Poppena) je obsažen samostatný oddíl s výčtem míst, o nichž se praví, že „stehen nicht in Richtigkeit“. Podle dat, která jsou u dokumentů uváděna, jde o některá léna z doby Karla IV. Léna tato patrně za Jiřího obnovena nebyla a přesto, že jsou v uvedených seznamech znovu a znovu uváděna, nenalézáme nikde zmínky o tom, že by jejich znovuzískání bylo uplatňováno. Můžeme je proto pokládat za léna promlčená. Jde o tato léna:

hrad Mernitz vévodů z Mechelburka,
město a hrad Rembda hrabat ze Schwartzburga,
tvrz Drewe (či Treuen?) pánů Rousů z Plavna,
hrad a město Stolberg pánů ze Schönburga,
města Parchem, Plawen a Pentzlin pánů z Werly,
zámky a pevnosti Wilmar a Gransaw rodu z Eisenberka,
město Mare (Merana) s 5 vesnicemi pánů ze Schönburga,
hrad Weisseneck a město Freudingen hrabat z Hohenbergu,
třetina města Münchberga rodu ze Sparneka,
hrad Wildenfels rodu z Wildenfelsu,
pevnost Hanfenfeld (či Hausenfeld?) stejnojmenného rodu,
nespecifikovaná (tj. blíže neoznačená) léna rodu z Bischofswerde,
polovina hradu Preitenstein rodu z Preitensteina,
zámek Lichteneck rodu z Lichtenecka,
Landsberg, Frankenberg, Pilried a Drosperg — zámky a města rodu z Hohenlohe,
ves Grünau — Engelhoferů,
6 dvorů v Besetznaw, mlýn v Bolenaw a ves Ulrichsreut rodu z Waldessen,
Ardeck (či Hardeck) s vesnicemi rodu z Weidenbergu,
zboží Ruprechtsreut, Seuwodenreut a Tiefengruben rodu z Regeldorfu,
hrad Schlammersdorf (lenní držitelé se neuvádějí),
zboží Frummesreut rodu Pleysteinerů,
Harungsberg či Arenspurg rodu z Notthafftů,
hrad Hohenfels a město Anthaw rodu z Hohenfelsu,
soudy ve Sparnbergu a Reitzensteině (či Rackensteině) Jindřicha Fojta z Gery,
dvůr v Ubelsbergu rodu Kaltenbrunnerů,
zboží Petra Egerera, co koupí za půjčku 1000 kop gr. č.,
hrad Werdeck zprvu Brunecků, později Zengrů,
sídlo Grieshof rodu z Trumensdorfu,
sídlo Grub rodu z Hellwagenu,
některá léna jménem nezaznamenaná z r. 1367,
dvůr Heutsch či Reutt rodu z Weisguglů,
sídlo Starý Nottwer,
dvory v Ulrichsreutu a Quentenreutu rodu Greszat či Preszat,
hrad Homberg lantkrabí Hessenského,
hrady Butzlaw, Petterwerck, Ziegenwerck a Groningen rodu z Falckensteina,
hrad a město Werdau rodu z Werdau,
ves Wurgersdorf či Murgersdorf rodu ze Salesen,
hrad Sparnberg se 2 vesnicemi roku ze Sparnberga,
sídlo Fünfunden rodu z Fünfunden,
hrad Arnnstein rodu z Truchlingen,
zámek Werdenheim rodu ze Sturmbfurtu,
hrad Dietrichsdorf rodu ze Satzenhovenů,
hrad Garpenstein (či Harpenstein) neb Grapenstein rodu z Gliebes.

správné mínění,⁹⁵ že správní orgán v podobě pozdějšího hejtmanství německých lén, i když ne snad podle jména, vznikl již v době Karla IV., a že existenci lenního hejtmana lze předpokládati již za krále Jiřího. Za doby Karlovy tvořily zahraniční državy leckde souvislý celek, pro který (ve Falci) známe jména tří regentů či residentů, s označením hejtmanů, kteří zastávali funkce snad takové, jako fojti lužičtí.⁹⁶ Za Jiřího šlo však již jen o jednotlivá léna, a zde by bylo spíše na místě předpokládati správu ústřední, nikoli v dotčeném kraji sídlící.⁹⁷ Domnívám se proto, že zprvu nebylo ani lenního hejtmana, který byl i později orgánem pomocným.⁹⁸ Nesmíme zapomínat, že celý proces znovunabývání zahraničních lén nebyl ještě ukončen a vlastní doba Jiříkova kralování trvala pouhých 13 let, z nichž ještě druhá polovina byla vyplněna úpornými boji s kurii i vnitřními odpůrci. Uvážíme-li tyto poměry, zdá se být pravdě nejpodobnější, že se veškerá správa soustřeďovala v české kanceláři, která i v pozdějších dobách vystupuje jako primární orgán v lenní agendě. Do kompetence české kanceláře, vrcholného to orgánu krále i stavů, patřila tato agenda zcela přirozeně tím spíše, že lenním pánem (seniorem) českých lén v říši byl nedílně „král a koruna česká“.

Závěrem zbývá se ještě zmínit krátce o tom, jakým způsobem se Jiřímu podařilo obnoviti mocenskou postavení české koruny a jaký význam měla pro příští osudy českého státu skutečnost, že došlo k obnovení závislosti tak početných oblastí na půdě německé říše. V čem spočívala Jiříkova úprava?

Jiřík vycházel při jednání o navrácení někdejších českých držav ze skutečných poměrů, jak již je doba vytvořila, a když seznal, že není možno získati bývalý korunní majetek zpět v plném rozsahu, vzdával se všech *silnějších právních titulů na sporná území*, tj. nároků vlastnických i zastavních zápisů, a *spokojil se nejslabším právním poutem*, kterým mohla

⁹⁵ Halmerl, *Die deutsche Lehenshauptschaft in Böhmen* (1848), 4 a n.

⁹⁶ Byli to: Boreš z Riesenburka, od r. 1369 Haník z Knoblauchsborfu, v 70. letech 14. stol. opět Boreš a od r. 1378 Bořivoj ze Svinař. Viz Wild, *Bayern u. Böhmen*, 154.

⁹⁷ Na orgány, které by vedly správu lén v místě samém, bylo pomýšleno opět poměrně velmi pozdě (zač. 18. stol.), a to v podobě tzv. lenních probošství (Lehenprobstei).

⁹⁸ Otázku, kdy vznikl úřad lenního hejtmanství, je možno v nedostatku přímých zpráv řešiti pouze odhadem. Bylo by možno mysliti již na prvá léta vlády krále Vladislava, neboť z té doby se zachovala celá řada lenních listů ve věci zahraničních lén, což svědčí o živé agendě. Panovník sám, na němž se ještě neprojevila únava z dlouholeté vlády pozdějších let, mohl se otázkám německých lén věnovati tím spíše, že oblast jeho vlády byla omezena na Čechy a léna v říši, kdežto ostatní vedlejší země (Moravu Slezsko a Lužice) měl ve své moci Matěj Uherský. Je ovšem též možné, že úřad ten byl vytvořen až v druhé polovině vlády Vladislavovy, kdy byl zvolen i králem uherským a sídlil většinou v Budíně. Z této doby (k r. 1493) máme již o hejtmanu německých lén výslovné zmínky (v nálezu komorního soudu z 25. ledna 1493, Archiv Český X, 459; srov. Kalousek, *České státní právo*³, 111).

tato území ještě záviseti na koruně, totiž *poměrem lenním*. V tom spočívá podstata Jiříkova uspořádání. Znamenalo to snad v některých případech újmu na plném panství, avšak na druhé straně byly tím poměry zjednodušeny: všechny zahraniční državy řídily se odtud jednotným režimem, formou léna.

Bývá osudem zásadních úprav veřejných věcí, že se setkávají s nepochopením ze strany současníků. Tak tomu bylo i v případě, o němž na těchto stránkách uvažujeme. Veřejné mínění v německých zemích obracelo se proti knížatům pro jejich postoj k Jiříkovi ve věci sjednaných úmluv, při čemž hlavní roli hrály city náboženské i národnostní; na české straně byla pocítována proměna dřívějších přímých držav v léna jakožto ztráta a v tomto smyslu se ozývaly i přímé výtky.⁹⁹ Pozdější doba však ukázala, že pravdu měl Jiřík a nikoli kritisující vrstevníci. Význam zahraničních lén, jež představovala nikoli podřadnou složku české říše, se projevil ihned po smrti Jiříkově, když oba volení čeští králové, Vladislav Jagailovec i Matěj Korvín uherský se rozdělili o české země: Matěj obdržel Moravu. Slezsko a obojí Lužici, Vladislav pak Čechy a léna v říši, která ve svém úhrnu představovala vlastně další korunní zemi.

Panovníci z habsburského rodu, kteří rokem 1526 dosedli trvale na český trůn, věnovali zahraničním lénům velkou péči. Jednak pro značné příjmy, které při obnovování lén (při změně na trůně a při změnách v osobě lenních držitelů) odtud plynuly,¹⁰⁰ jednak z toho důvodu, že vrchní lenní panství skýtalo jim možnost bezprostředního vládního zásahu v německých zemích. Poněvadž tyto možnosti vyplývaly jediné a výlučně z královské moci české, zachovávali neporušenu hodnost i titul českého krále a přispívali tak bezděky k zachování jednoty a jisté míry samostatnosti českého státu v rámci habsburského soustátí až do zrušení zahraničních lén, k němuž došlo začátkem 19. století.¹⁰¹

Nemenším důkazem pro správnost Jiříkova pojetí je skutečnost, že jeho úprava odolala náporu věků, neboť na základech, položených v době poděbradské, trvala zahraniční léna českého státu po dobu tří a půl století (1459—1805). Je třeba jen litovat, že se této významné složce českých dějin nedostalo dosud samostatné studie z pera českého badatele; jde o velký dluh českých dějepisců naší historické vědě a nepřehledné množství látky čeká doposud na zpracování.

⁹⁹ Podrobně Urbánek, *Dvě studie*, 366 a n.

¹⁰⁰ Za udělení lén ve Falci placeno v 18. stol. 1600 zl. a 160 zl. kancelář, počátkem 18. stol. již 2150 zl. za všechna léna saská celkem přes 15 000 zl., za braniborská 4 792 zl. 40 kr.

¹⁰¹ V důsledku čl. XV. míru bratislavského ze dne 26. prosince 1805 a úprav na tato ustanovení navazujících.